

JEGYZET

KOMORÓCZY
GYÖRGYAz országhatár nem esik
mindig egybe a nyelvi határral

Fontos, hazai magyar közösségünk egészét érintő jogszertő kérdésben, annak orvoslása céljából ragadok ismét tollat, az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége és a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete tagjaként is. És fordulok többek között Benkő Erika jogász politikushoz, RMDSZ-es parlamenti képviselőhöz.

Akárcsak a kommunista diktatúra legsötétebb éveiben, napjainkban is folyik magyar szavaink üldözése nyelvi kérdésekben járatlan és illetéktelen román nemzetiségű személy kezdeményezésére, joghatóságok

(törvényszékek, ítélőtáblák) támogatásával. A magyar nyelv dolgaiban járatlan román fél részéről a hozzá nem értés éveivel ezelőtt már diplomáciai botrányt is okozott Magyarország és Románia között, napjainkban pedig folyamatosak az egész Székelyföldre kiterjedő „Városháza/Községsháza-percek”, de volt már az üldözési listán a megyeháza, önkormányzat és Székelyföld elnevezés is. A városháza és községsháza esetében jogerős ítéletek mondták ki, hogy ezeknek a megnevezéseknek használata törvénytelen. Mintha valamelyik paragrafus ezt előírta.

Szó sincs erről. Arról van szó, hogy a trükközésre is hajlamos román felperes (mindig ugyanaz a személy), fittyet hányva megannyi tekintélyes román–magyar és magyar–román tudományos munkára, köztük az akadémiai nagyszótárra (új kiadása nemrég jelent meg), köz-

igazgatási és jogi (!) szótárra, melyek szerint a román primárie magyar megfelelői közt van a 'városháza', 'községsháza' is, fogja magát és ez utóbbi két szóról kijelenti: nincs román megfelelőjük, Magyarországról importálták őket. (Az erdélyi magyar írásbeliségben 500 évvel ezelőtt már léteztek, tehát fel sem merülhet az importálásnak még a gyanúja sem!) Szóval ezt az „importálós” ostoba magyarázatot minden esetben elfogadta a bíróság, és hallottunk olyan esetről is, amikor egyetemi nyelvészeti tanszékről kiadott és a tárgyaláson ügyvéd által bemutatott szakszerű véleményezést nem vette figyelembe a bíró. Erre csak azt lehet mondani: tényleg nagyon időszerű az államelnök „Normális Romániát!” jelmondata. Milyen jogcímen kéri számon tőlünk egy más nemzetiségű és más anyanyelvű egyén, hogy milyen szavakat használunk saját nyelvünkben? Milyen jogcímen szól bele bárki is, egy számára idegen nyelv életébe?

A nyelv – minden emberi nyelv – egyezményes, de önkényes jelekből álló rendszer, olyan kifejezőeszközből áll, amelyeket az egész társadalom elfogadott, használata kollektív szokáson, egyezményen/konvención alapul. Az önkényesség azt is jelenti, hogy a nyelvi

» Milyen jogcímen kéri számon tőlünk egy más nemzetiségű és más anyanyelvű egyén, hogy milyen szavakat használunk saját nyelvünkben?

jel (a szó) használata nem függhet a beszélő/író szabad választásától. A nyelv társadalmi szerepénél fogva azzal sem törődik, hogy a nagyhatalmi politika miként taszigálta annak idején az országhatárokat. Az országhatár nem esik mindig egybe a nyelvi határral.

Fejlettebb demokráciákban létrehozták az igazságügyi nyelvész tisztséget (Magyarországon is van), bizonyos nyelvi kérdésekben hozzá fordul szakvéleményért a bíróság. Romániában is jó volna ezt bevezetni. De addig is kötelezővé kellene tenni a bíróságok számára, hogy a fentebb vázolt esetekben kérjenek szakvéleményt magyar és román egyetemi nyelvészeti tanszékektől és annak alapján hozzanak döntéseket. Ebben kérem, kérjük sokan a képviselő asszony segítségét.

A szerző székelyudvarhelyi nyelvvelő, közíró

GÁBORFALVON

» IN MEMORIAM

KÁSA
ZOLTÁNA Bolyaiak bővületében
– In memoriam Weszely Tibor

„Ellibenni
akár az angyalok
vagy eldöcögni a végtelenbe
gyalog.” (Egyed Péter)

Weszely Tibor marosvásárhelyi matematikus, neves Bolyai-kutató 2019. december 5-én reggel, életének 84. évében „ellibent, akár az angyalok”: álmában érte a halál. Ránk hagyta több évtizedes tevékenységének eredményét: tizenegy, főleg a két Bolyai életével és munkásságával foglalkozó könyv, számtalan szaktanulmány, tudománytörténeti és tudomány-népszerűsítő cikk. A két Bolyai szelleme olyan fantasztikus hatással volt rá már kisdíák korában, hogy egész életét kitöltötte a két zseniális tudós munkásságával való foglalatosság. Nem ismert akadályt, ha emléküek ébren tartása megkövetelte, hogy legyen bátorsága túllépni az akkori akadémikusok gáncoskodásain, mint tette azt, amikor az Illyés Ferenc székelykeresztúri tanár diákjai által faragott kopjafát kellett elhelyezni Domáldon, Bolyai János édesanyjának, Benkő Zsuzsannának a feltételezett sírhelyén. Baráti kapcsolatot ápolt minden Bolyai-kutatóval, önzetlenül segítve őket, ha kellett.

Weszely Tibor Brádon született 1936-ban, de kilenc éves kora óta Marosvásárhelyen lakott. Az egyetemet Bukarestben végezte 1959-ben, és annak ellenére, hogy szép egyetemi karrier előtt állt, hisz gyakornokként alkalmazták a matematika karon, hallgatott a Bolyai Farkas-líceum akkori igazgatójának, Kozma Bélának a hazahívó szavára, és ősszel már középiskolai tanárként dolgozott. Miután Marosvásárhelyen megalakult a pedagógiai főiskola, átment oda tanítani. 1971-ben Bukarestben doktorált Gheorghe Vrânceanu akadémikus, kedvenc tanára irányításával. A pedagógiai főiskola megszűntével egy

ideig még tanított az üzememőki főiskolává átalakult intézménynél, majd visszatért a Bolyai-líceumba. Innen ment nyugdíjba 1999-ben, de a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem megindulásakor, 2001-ben docensi állást vállalt a marosvásárhelyi karon 2007-ig, de még utána is tartott órákat, csak már az utóbbi két évben nem.

Egy interjúban mondta, hogy az 1952-ben, Bolyai János születésének 150. évfordulójára rendezett kiállítás nagy hatással volt rá, a kilencedikes diákra. Tizedikes tanulóként megpróbálta elolvasni és megérteni Bolyai János Appendixét, de ez csak ötödéves egyetemistaként sikerült neki. Így kezdődött az érdeklődése a Bolyaiak iránt, s miután ledoktorált, alaposabban és behatóbban kezdett foglalkozni a Bolyaiak matematikai munkásságával. Első könyve 1974-ben jelent meg Bolyai Farkasról magyarul és románul (a magyar kiadás nehézségbe ütközött, mert a bukaresti Tudományos Kiadó a román tekintette eredeti munkának, habár mindkettőt ő maga írta, és Weszely nem rendelkezett „hivatalos fordítói engedéllyel”), majd ezt követték A Bolyai–Lobachevszkij-geometria modelljei (1975, 2011); Bolyai János munkássága (1981); Bolyai János – Az első 200 év (2002); Fiú és Apa – Son and Father (2003, Makkai Piroskával); János Bolyai. Die ersten 200 Jahre (2013, Manfred Stern fordítása). Közben könyvet írt Vályi Gyula matematikusról (1983), ezzel visszahozva a köztudatba az elfelejtett tudóst és egyetemi tanárt, majd Teleki Sámuel levelezését rendezte kötetbe (2003). Már egyetemi oktatóként jegyzetet írt és adott ki Analitikus geometria és differenciálgeometria (2005) címmel. Tanulmányai, matematikatörténeti és tudomány-népszerűsítő cikkei sorra jelentek meg hazai és külföldi folyóiratokban. A népszerű magyarországi folyóirat, a Természet Világa szerkesztőbizottsági tagja volt. A folyóiratban gyakran jelentkezett szerzőként is. Szeretággazó munkásságáért több díjjal tüntették ki. 1981-ben megkapta a Korunk folyóirat Bolyai-díját, majd 1984-ben a Beke Manó-emlékdíjat, 1999-ben az RMPSZ Ezüst Gyopár díját kapta, 2007-ben Marosvásárhely díszpolgárává avatták, 2013-ban elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia

Arany János-életműdíját, 2018-ban pedig a Magyar Érdemrend tisztikeresztjével jutalmazták. Elévülhetetlen érdeme van abban, hogy Bolyai Farkas és Bolyai János élete és munkássága ma ismertebb, mint valaha is volt. Saját bevallása szerint mindent megtett, amit a magyarsága megkövetelt tőle, annyit dolgozott, amennyit a tehetsége és a körülmények megengedtek.

SAPIENTIA FOTÓGRÁFIA

Weszely Tibor derűs, lelkes ember volt, hiányozni fog sietős járása, élénk érdeklődése minden iránt, lelkiismeretes munkája; gyakran elmondott egy-egy anekdotája volt tanáraitól, kollégáitól. Emlékét ápolni kötelességünk, és meg is tesszük. Reméljük, hogy örök nyugalma csendes lesz, emléke pedig nem fog elhalványulni.

A szerző a Sapientia EMTE marosvásárhelyi kara matematika–informatika tanszékének professzora